

Nr 13

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående beräkningen i visst fall av preskriptionstiden för brott.

Första lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 452 i första kammaren av herr *Hanson, Per-Olof*, och nr 573 i andra kammaren av herr *Nihlfors*. I motionerna, vilka är likalydande, föreslås, att »riksdagen hemställer att Kungl. Maj:t utan dröjsmål underställer riksdagen förslag av innebörd att tid varunder en misstänkt håller sig undan icke skall inräknas i preskriptionstiden».

Beträffande skälen för motionärernas yrkande får utskottet hänvisa till motionerna.

Gällande bestämmelser och deras tillkomst

Preskription av möjligheten att ådöma straff avbrytes enligt 5 kap. 14 och 15 §§ strafflagen genom att den misstänkte häktas eller erhåller del av åtal inom vissa, i lagrummen närmare angivna tider, vilka i allmänhet räknas från den dag brottet begicks. — Lagrummen fick sin nuvarande utformning i samband med den nya rättegångsbalkens ikraftträdande.

Då förundersökning i brottmål fortskridit så långt, att någon skäligen misstänkes för brottet, skall han, då han höres, underrättas om misstanken (23 kap. 18 § rättegångsbalken).

I *processlagberedningens* förslag till ändringar i strafflagen med anledning av antagandet av nya rättegångsbalken (SOU 1944: 9 och 10) hade föreslagits, att preskription enligt 5 kap. 14 och 15 §§ strafflagen skulle inträda, om åtgärd för brottets beivrande ej blivit vidtagen inom viss tid, samt att dylik åtgärd skulle anses vara vidtagen, då den misstänkte erhållit del av åtal, som väckts för brottet, eller vid förundersökning, som lett till allmänt åtal, underrättats om den mot honom riktade misstanken.

Processlagberedningen anförde bl. a. följande: Av 5 kap. 14 och 15 §§ strafflagen i deras gällande lydelse framginge, att preskription avbrytes, då åtal väckes och alltså ett rättsligt förfarande för brottets beivrande inledes. Enligt nya rättegångsbalken skulle allmänt åtal i regel föregås av förundersökning. Denna förundersökning vore att betrakta som en del av rättegången i vidsträckt mening, och brottmålsförfarande finge alltså från den synpunkt, som i förevarande sammanhang vore av betydelse, anses inlett redan genom förundersökningen. Med hänsyn därtill skulle det enligt beredningens uppfattning icke vara följdriktigt att låta preskriptionen avbrytas först genom

åtalet. Beredningen förordade därför, att redan de åtgärder för brottets beivrande, som innefattades i förundersökningen, skulle tilläggas preskriptionsavbrytande verkan. Allenast sådan förundersökning, som följdes av åtal, borde medföra preskriptionsavbrott. Enligt den gällande lydelsen av 5 kap. 16 § andra stycket strafflagen skulle åtal, såvitt anginge dess preskriptionsavbrytande betydelse, anses börjat då kallelse till svaromål i laga ordning kungjorts den som skulle tilltalas eller han blivit häktad för brottet. I överensstämmelse därmed syntes preskriptionsavbrott genom förundersökning böra anses inträda först då den misstänkte på sätt i lag föreskrevs erhållit underrättelse om den mot honom riktade misstanken.

Processlagberedningens förslag lämnades utan anmärkning av lagrådets majoritet. En ledamot av lagrådet, *justitierådet Ekberg*, var skiljaktig och anförde bl. a.: Naturen av reglerna om åtalspreskription krävde, att dessa regler vore klara och enkla i tillämpningen. Av vikt vore sålunda bl. a., att de omständigheter, som skulle verka avbrytande på preskriptionen, kunde på ett någorlunda tillförlitligt sätt fastslås utan större svårighet. Den ordning, som dittills tillämpats, vore i detta hänseende att föredraga framför den föreslagna. Beredningen hade ej i sitt betänkande diskuterat de olägenheter, som skulle uppkomma, därest gällande principer för preskriptions avbrytande bibehölls. Om dessa principer följdes, komme preskriptionen tydligen att avbrytas på ett något senare skede av brottsutredningen än enligt förslaget; och det finge vidare tagas i betraktande, att åtal kunde komma att väckas för att avbryta preskriptionen, ehuru brottsutredningen ej vore slutförd. Dessa olägenheter syntes emellertid mer än väl uppvägas av de fördelar, som vunnes i andra avseenden.

Föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg, anförde vid föredragning i statsrådet för beslut om avlämnande av Kungl. Maj:ts proposition nr 329 år 1946, att de erinringar, som justitierådet Ekberg framställt, ej syntes departementschefen innefatta tillräckliga skäl att frångå den ståndpunkt, som processlagberedningen intagit i denna fråga.

Första lagutskottet förordade i sitt av riksdagen godkända utlåtande (1946: 59), att de dittillsvarande principerna för preskriptions avbrytande bibehölls och att endast de ändringar i gällande lag vidtoges, som med denna utgångspunkt vore nödvändiga för anpassningen till nya rättegångsbalken, därvid skillnad icke borde göras mellan häktning och anställande av åtal. Utskottet anförde därvid bland annat följande: Även om det i propositionen föreslagna systemet skulle vara att anse som följdriktigt ur processuell synpunkt, måste det beaktas, att det skulle komma att medföra en förlängning av preskriptionstiderna, vilken icke utan tungt vägande straffrättsliga skäl borde genomföras. Därvidlag finge framhållas, att de i lagen angivna preskriptionstiderna syntes vara så väl tilltagna, att anledning saknades till en sådan förlängning. Statens straffanspråk vore vid slutet av preskriptions-

tiden i allmänhet så uttunnat, att det icke funnes något allmänt intresse, som talade för att det skulle få göras gällande, om icke åklagaren före tidens utgång fullföljt undersökningen så långt, att han ansåge sig i stånd att väcka åtal. — Utskottet förbisåge icke, att invändningar kunde riktas även mot det system utskottet förordade. Det komme sålunda i viss mån att verka som om preskriptionstiderna bleve något förkortade därigenom att åtal komme att anställas på ett senare stadium av brottsutredningen än som dåmera vore fallet. Med hänsyn till att förkortningen av preskriptionstiderna bleve ytterst ringa funne utskottet emellertid, att detta förhållande saknade betydelse. Mera avseende förtjänade den anmärkningen att en åklagare för att avbryta preskription kunde komma att väcka åtal, ehuru brottsutredningen ej vore avslutad. Det torde emellertid kunna antagas, att dessa fall bleve så sällsynta, att de olägenheter som skulle vara förenade därmed icke uppvägde de fördelar, som i andra avseenden stode att vinna med de av utskottet förordade bestämmelserna.

Riksåklagarens hemställan

I sin av motionärerna åberopade skrivelse den 21 september 1954 till Kungl. Maj:t har riksåklagaren hemställt, att frågan om de omständigheter, som bör tillmätas preskriptionsavbrytande verkan, ånyo upptages till övervägande. Riksåklagaren anförde bl. a. följande. Förundersökningen utgjorde en del av rättegången i vidsträckt mening. Systemet med förundersökning innebure, att målet i former, som avsåge att garantera den misstänktes rättssäkerhet, skulle så beredas, att det i ett sammanhang kunde företagas till huvudförhandling. Den rättsliga reglering av förundersökningsförfarandet, som skett i rättegångsbalken i avsikt att tillgodose dessa båda synpunkter, hade självfallet medfört, att det i större och mera invecklade mål ofta förflöte avsevärt längre tid från utredningens påbörjande till åtalets väckande än tidigare. Förundersökningsreglerna skapade också större möjligheter för den misstänkte att förhåla saken. När fråga vore om brott, som av målsäganden anmäls eller eljest upptäckts först mot slutet av preskriptionstiden, ett förhållande som ingalunda vore ovanligt, hade därför förundersökningsreglerna visat sig kunna vålla avsevärda risker för att åtal icke skulle kunna anhängiggöras före preskriptionstidens utgång. Flera sådana fall hade inträffat efter införandet av den nya rättegångsordningen. Några av dessa hade väckt stor uppmärksamhet. Det förefölle icke tillfredsställande, att den misstänkte skulle kunna utnyttja reglerna om förundersökningsförfarandet till att undandraga sig lagföring och straff; å andra sidan borde det icke få förekomma, att åklagaren för att förebygga preskription tummade på dessa regler, som i själva verket avsåge att garantera den enskildes rättssäkerhet.

Ändringsförslag av strafflagberedningen

Sedan frågan om en ändring av 5 kap. 14 och 15 §§ strafflagen aktualiserats genom riksåklagarens ovan nämnda skrivelse, upptog strafflagberedningen densamma till behandling i sitt den 21 december 1956 avgivna slutbetänkande (SOU 1956: 55) och anförde därvid bl. a.

Erfarenheterna från tillämpningen av rättegångsbalken visar enligt strafflagberedningens mening att det finnes skäl att ånyo överväga frågan vilka omständigheter som skall anses avbryta preskriptionen. Till de principiella synpunkter som av processlagberedningen och i propositionen till 1946 års riksdag anlades på denna fråga kan strafflagberedningen ansluta sig. Med den utformning förundersökningsförfarandet i brottmål erhållit i rättegångsbalken och därtill anslutna författningar, måste såsom processlagberedningen anført förundersökningen betraktas som en del av rättegången i vidsträckt mening. De skäl som anförts mot processlagberedningens förslag och för ett bibehållande av hittills gällande principer för preskriptionens avbrytande är till övervägande del av praktisk art. De svårigheter för tillämpningen som förmenats kunna uppkomma vid ett genomförande av förslaget torde emellertid icke böra överskattas.

— — — —

På grund av sina överväganden föreslår strafflagberedningen att den av processlagberedningen föreslagna ordningen för preskriptionens avbrytande lägges till grund för lagstiftning.

I enlighet härmed har strafflagberedningen föreslagit, att påföljd ej må ådömas för brott, för vars beivrande åtgärd ej blivit vidtagen inom viss tid, varvid åtgärd för brottets beivrande skall anses vara vidtagen, när den misstänkte i laga ordning har erhållit del av åtal, som väckts mot honom för brottet, eller vid förundersökning, som lett till allmänt åtal, underrättats om den mot honom riktade misstanken.

Utskottet

Enligt 5 kap. 14 och 15 §§ strafflagen avbrytes preskription av möjlighet att ådöma straff genom att den misstänkte häktas eller erhåller del av åtal före utgången av vissa fastställda tidrymder, vilka i allmänhet räknas från den dag, då brottet begicks.

Under hänvisning till en av riksåklagaren den 21 september 1954 till Kungl. Maj:t gjord hemställan att till övervägande måtte upptagas frågan om de omständigheter, som bör tillmätas preskriptionsavbrytande verkan, har i förevarande motioner föreslagits, att riksdagen hemställer, att Kungl. Maj:t utan dröjsmål underställer riksdagen förslag av innebörd, att tid varunder en misstänkt håller sig undan icke skall inräknas i preskriptionstiden.

Av en i det föregående lämnad redogörelse framgår att strafflagberedningen, som övervägt riksåklagarens förenämnda framställning, i sitt den

21 december 1956 avgivna slutbetänkande föreslagit sådan ändring i nuvarande regler, att preskriptionsavbrytande verkan skall tillkomma ej blott delgivning av åtal utan även vid förundersökning meddelad underrättelse om misstanke för brott. Strafflagberedningens förslag är för närvarande under prövning hos Kungl. Maj:t. Till de ändringsförslag på ifrågavarande område, vilka kan följa på grund av strafflagberedningens betänkande, kommer riksdagen att få taga ställning i en nära framtid. Utskottet anser därför, att något initiativ i nuvarande läge icke bör tagas från riksdagens sida.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 452 och II: 573, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 mars 1960

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Branting, Robert Johansson, Nyström, Gezelius, fröken Mattson och herr Fagerström*;

från a n d r a kammaren: herrar Östrand, Fröding, Gustafsson i Borås, fru Löfqvist, herr Larsson i Norderön, fru Kristensson och herr Haglund*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Gustafsson* i Borås.